

WEI
WARSAW ENTERPRISE
INSTITUTE

marzec
2023

SZYMON WITKOWSKI

VASIF HUSEYNOV

**STAN
GRY**

POLSKA

AZERBEJDŻAN

WARSAW ENTERPRISE INSTITUTE

STAN GRY POLSKA–AZERBEJDŻAN

Szymon Witkowski,
Vasif Huseynov

W partnerstwie
z AIR CENTER

CENTER OF ANALYSIS OF INTERNATIONAL RELATIONS
BEYNƏLXALQ MÜNƏSİBƏTLƏRİN TƏHLİLİ MƏRKƏZİ

WARSZAWA, 2023

Spis treści

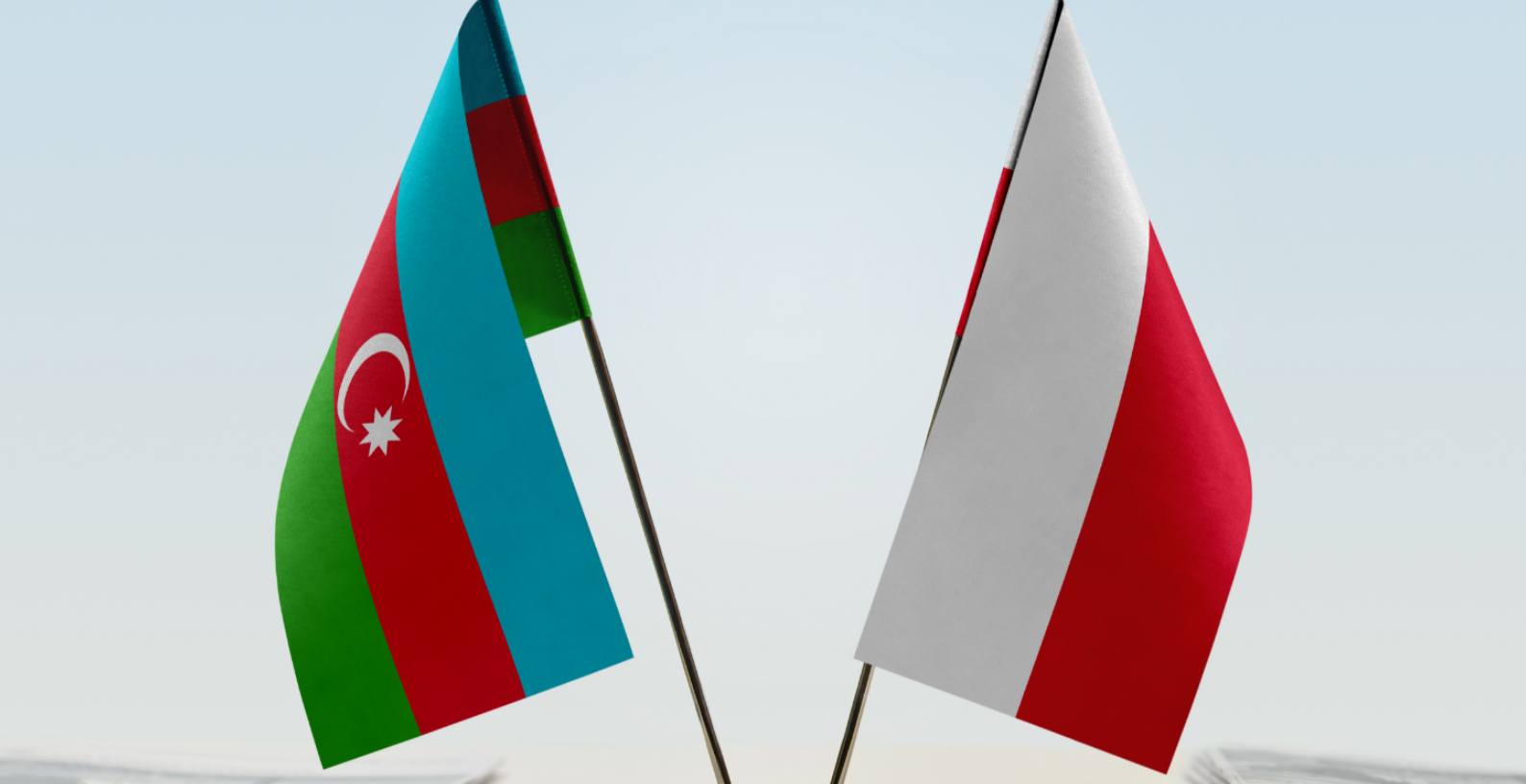
Wstęp	4
-------------	---

S. Witkowski, Perspektywy współpracy Polski i Azerbejdżanu 5

1. Synteza	6
2. Gospodarki Azerbejdżanu i Polski	6
1) Uwarunkowania polityczne, gospodarcze i historyczne Azerbejdżanu i Polski	6
2) Gospodarka Azerbejdżanu	7
3) Gospodarka Polski	8
4) Kontakty handlowe	8
3. Relacje Azerbejdżanu i Polski	9
4. Perspektywy dalszej współpracy	10
5. Podsumowanie	12

Vasif Huseynov, Polsko-azerbejdżańskie stosunki gospodarcze: Wyzwania i możliwości 13

1. Wstęp	14
2. Potencjał do większej współpracy gospodarczej	14
3. Wyzwania i możliwości	15
1) Położenie Azerbejdżanu na kluczowym odcinku Korytarza Środkowego stwarza możliwości lepszego połączenia z partnerami w Azji i Europie	15
2) Wyzwolenie terytoriów wcześniej okupowanych przez Armenię w 2020 roku stworzyło ogromne możliwości gospodarcze dla Azerbejdżanu i jego międzynarodowego partnera	17
3) Turystyka jest kolejnym obszarem, który może przyczynić się do rozwoju stosunków między tymi dwoma krajami	18
4. Podsumownie	19

Wstęp

Szanowni Państwo!

Prezentujemy „Stan Gry” – nowy cykl publikacji dotyczących współpracy gospodarczej Polski z państwami spoza UE. Każda z publikacji będzie przedstawiać aktualny stan relacji ekonomicznych z wybranym krajem oraz oceniać potencjał dla ich rozwoju, identyfikując konkretne branże, a także ewentualne bariery instytucjonalne.

Konieczność rozwijania współpracy z innymi państwami nie wymaga długich uzasadnień. Wojna na Ukrainie wpływa silnie nie tylko na kwestie związane z bezpieczeństwem, lecz także z gospodarką. Obecność w globalnych łańcuchach wartości poddanej sankcjom Rosji będzie ograniczona nawet po zakończeniu działań wojennych. Państwa, które dotąd były z nią silnie gospodarczo związane, będą musiały od nowa zdefiniować kierunki współpracy gospodarczej, natomiast w interesie państw takich, jak Polska jest współuczestnictwo w tym procesie. Dzięki nawiązaniu cennych obustronnych relacji ekonomicznych zadbamy nie tylko o bardziej stabilny łańcuch dostaw, czy damy dodatkowy impuls dla

inwestycji wzajemnych, lecz także ułatwimy przepływ idei. To właśnie innowacyjne pomysły będą najsilniejszym motorem rozwoju w najbliższych dekadach, przynosząc korzyści obszarom, w których są one najliczniejsze. Handel międzynarodowy, jak wykazali najwięksi ekonomiści w historii, przynosi korzyści obu stronom, bez względu na wyjściowy stan ich zamożności. Gdyby w 1989 r. Polsce nie dano szansy handlować z zachodem Europy, byłaby wciąż krajem bardzo ubogim, a jest jednym z 25 państw świata o największym i najdynamiczniej rosnącym PKB.

Publikacje w ramach „Stanu Gry” będą dwuczęściowe. W pierwszej części została przedstawiona perspektywa Polski, w drugiej – dzięki współpracy z zaprzyjaźnionymi think-tankami zagranicznym (tym razem współpracowaliśmy z Center of Analysis of International Relations – Air Center z Azerbejdżanu, którego eksperci przygotowali drugą część tej publikacji) – perspektywa kraju partnerskiego. Liczymy, że będzie to cenne kompendium wiedzy dla polskich firm, a także decydentów politycznych.

PERSPEKTYWY WSPÓŁPRACY POLSKI I AZERBEJDŻANU

Szymon Witkowski

1. Synteza

Polska i Azerbejdżan posiadają podobne doświadczenia historyczno-gospodarcze. Oba kraje pozostawały pod wpływem Związku Radzieckiego i oba od ponad trzech dekad budują na nowo gospodarkę wolnorynkową. Kraje te posiadają także niezwykle istotną pozycję w swoim regionie. Niestety wymiana handlowa pomiędzy Polską a Azerbejdżanem jest znikoma. Dzieje się tak pomimo

podpisania licznych umów międzynarodowych i współpracy zarówno na szczeblu rządowym, jak i administracji. Tymczasem gospodarka azerska pilnie potrzebuje inwestorów i współpracuje już z innymi państwami Unii Europejskiej. Z uwagi na zasobność surowców Azerbejdżan może być z kolei dla Polski gwarantem bezpieczeństwa energetycznego.

2. Gospodarki Azerbejdżanu i Polski

1) Uwarunkowania polityczne, gospodarcze i historyczne Azerbejdżanu i Polski

Republika Azerbejdżanu położona jest w Kaukazie Południowym, nad Morzem Kaspijskim. Graniczy na północy z Rosją, na północnym zachodzie z Gruzją, na zachodzie z Armenią, na południu z Iranem oraz poprzez Nachiczewańską Republikę Autonomiczną (eksklawę Azerbejdżanu) z Turcją.

Polska jest krajem położonym w centralnej Europie, graniczącym od zachodu z Niemcami, od południa z Czechami i Słowacją, od wschodu z Ukrainą i Białorusią oraz od północnego wschodu z Litwą i Rosją (Obwodem Kaliningradzkim – eksklawą rosyjską). Na północy zaś Polska posiada dostęp do Morza Bałtyckiego.

Dla historii Azerbejdżanu kluczowy był rok 1918 r., gdy swoją niepodległość ogłosiła Demokratyczna Republika Azerbejdżanu. Niemniej już w 1920 r. kraj ten stał się częścią Zakaukaskiej Federacji Socjalistycznej Republiki Radzieckiej, a w 1936 r. w ramach ZSRR utworzono odrębną Azerbejdżańską Socjalistyczną Republikę Radziecką. Odręb-

ność od Związku Radzieckiego Azerbejdżan uzyskał 18 października 1991 r.

Azerbejdżan, podobnie zatem jak Polska pozostawał przez lata pod wpływem Związku Radzieckiego, a jego ustroj rynkowy oparty był na gospodarce centralnie sterowanej. Polska co prawda nigdy nie była częścią ZSRR, jednak pozostawała pod wpływem Moskwy aż do 1989 r., kiedy to w czerwcu odbyły się pierwsze wolne wybory. Do tego czasu bezpośredni wpływ na politykę wewnętrzną i zewnętrzną naszego kraju, a także na nasz ustroj gospodarczy miał Związek Radziecki. Podkreślić zatem należy, że zarówno Polska, jak i Azerbejdżan posiadają podobne doświadczenia i musiały przejść podobną drogę transformacji do gospodarki wolnorynkowej.

Pomimo znaczących podobieństw historycznych i geopolitycznych obecna sytuacja geopolityczna naszych krajów jest odmieniana. Polska po rozpadzie Związku Radzieckiego zacieśniła swoje więzi z zachodem, 12 marca 1999 r. stała się członkiem Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), a 1 maja 2004 r. członkiem Unii Europejskiej. Tym samym Polska została krajem granicz-

nym obu organizacji międzynarodowych, a jednocześnie ważnym elementem europejskiej gospodarki i systemu bezpieczeństwa europejskiego. Jest także członkiem niemal każdej istotnej organizacji politycznej i gospodarczej świata zachodniego.

Azerbejdżan po uniezależnieniu się od ZSRR musiał zmierzyć się istotnymi problemami. Przede wszystkim część jego terytorium – region Karabachu – wraz z sąsiednimi okręgami, oddzieliła się od reszty kraju. W wyniku konfliktu zbrojnego w latach 1992–1994 regiony te zostały zajęte przez Armenię, mimo że są one uznawane na arenie międzynarodowej za część Azerbejdżanu. Pomimo że Azerbejdżan przestał okupować te terytoria w 2020 roku, sytuacja regionalna jest nadal napięta, co może prowadzić do pogorszenia bezpieczeństwa inwestycyjnego w oczach inwestorów. Niemniej jednak region ten jest niezwykle atrakcyjny i bogaty w zasoby naturalne – przede wszystkim ropę naftową i gaz ziemny, co czyni go atrakcyjnym dla Bezpośrednich Inwestycji Zagranicznych.

Ustrój polityczny Azerbejdżanu to republika prezydencka. Państwo to jest członkiem Organizacji Państw Tureckich, członkiem Organizacji Narodów Zjednoczonych, a także Rady Europy oraz wielu innych organizacji międzynarodowych. Bierze także udział w programie NATO – Partnerstwo dla Pokoju. Jest również członkiem organizacji zrzeszającej większość byłych republik radzieckich – Wspólnoty Niepodległych Państw.

2) Gospodarka Azerbejdżanu

Azerbejdżan jest jednym z najlepiej rozwiniętych państw byłego Związku Radzieckiego.

Jego poziom rozwoju społecznego i gospodarczego jest zbliżony do wielu państw europejskich. Zgodnie z danymi Międzynarodowego Funduszu Walutowego w 2022 r. PKB tego kraju wynosiło ponad 70 miliardów dolarów¹, a PKB *per capita* to niemal 17,5 tysiąca dolarów².

Azerbejdżan położony jest na ważnym szlaku komunikacyjnym i handlowym, który łączy region Morza Kaspijskiego z Europą. Jest krajem zasobnym w złoża ropy naftowej i to właśnie z przemysłem wydobywczym powiązana jest większość gospodarki tego kraju. Sektor naftowy generuje ponad 40% PKB i około 70 proc. wpływów do budżetu tego kraju. Również bezpośrednie inwestycje zagraniczne w większości są ulokowane w sektorze wydobywczym³.

W 2020 r. Azerbejdżan eksportował dobra o wartości 13,8 miliarda dolarów. Głównie były to ropa, gaz i produkty ropopochodne. Eksportowane były także produkty rolne – głównie pomidory oraz metale szlachetne – głównie złoto. Największymi odbiorcami azerskich towarów były państwa Unii Europejskiej, przede wszystkim Włochy (29,3 proc.), a także Grecja (3,71 proc.) i Chorwacja (3,38 proc.). Drugim największym importerem dóbr z tego kraju jest Turcja (18,8 proc.). Do Polski eksportowano zaledwie 0,037 proc. dóbr o wartości 5,16 miliona dolarów⁴.

Bezsprzecznie najważniejszą gałęzią gospodarki Azerbejdżanu jest wydobywanie ropy naftowej. Najzasobniejsze w ten surowiec są rejon Baku oraz dno Morza Kaspijskiego (np. okolice wysp Çilov i Artyom). Wyspa Çilov oraz Nizina Kurańska obfitują również w gaz ziemny. Ważne dla gospodarki jest również

¹ [https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(nominal\)](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(nominal)), (dostęp na dzień 08.01.2023 r.).

² [https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(PPP\)_per_capita](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(PPP)_per_capita), (dostęp na dzień 08.01.2023 r.).

³ https://www.paih.gov.pl/20221021/misja_gospodarcza_do_azerbejdżanu, (dostęp na dzień 08.01.2023 r.).

⁴ <https://oec.world/en/profile/country/aze>, (dostęp na dzień 08.01.2023 r.).

wydobycie miedzi, aluny oraz soli kamiennej. W parze z wydobywaniem surowców idzie również azerski przemysł – głównie rafineryjny i chemiczny. Ważną rolę odgrywają także rurociągi z Baku do Noworosyjska oraz z Baku do portu Supsa.

Ważną rolę dla gospodarki odgrywa także rolnictwo i przemysł winiarski, olejarski, herbaciany, rybny oraz przetwórstwo warzyw i owoców.

3) Gospodarka Polski

Szanowane nominalne PKB Polski zgodnie z danymi Międzynarodowego Funduszu Walutowego na 2022 r. wynosi 716 miliardów dolarów. Czyni to z Polski 23. największą gospodarkę świata i 6. największą w Unii Europejskiej⁵. Z kolei PKB *per capita* wynosi ponad 42 tysiące dolarów⁶. Warto również wskazać, że zgodnie z danymi EUROSTATU Polska posiada jeden z najniższych wskaźników bezrobocia w całej UE. W październiku 2022 r. wynosiło ono zaledwie 3 proc., zaś niższym wskaźnikiem mogły pochwalić się jedynie Czechy⁷.

Polski eksport w 2020 r. szacowany jest na 261 miliarda dolarów. W przeciwieństwie do Azerbejdżanu nie jest on skoncentrowany wokół jednego dobra, czy nawet jednego sektora – jest stosunkowo dobrze zdywersyfikowany. Duży udział w eksporcie mają jednak maszyny i urządzenia komputerowe, samochody i części samochodowe, metale, produkty rolne i spożywcze oraz chemia. Największymi partnerami handlowymi Polski są Niemcy (28 proc.). Znaczącymi odbiorcami polskich towarów są też Wielka Brytania (5,8 proc.), Czechy (5,79 proc.)

i Francja (5,63 proc.). Pozostali importerzy polskich produktów mają udział w eksporcie nie większy niż 5 proc. Azerbejdżan posiada z kolei udział w polskim eksporcie wynoszący niespełna 0,5 proc.

Gospodarka Polski jest zróżnicowana i obejmuje szeroki zakres przemysłu. Z pewnością wyróżnić należy branżę motoryzacyjną, produkcję komputerów i sprzętów AGD, mebli, chemii, oraz produktów rolnych i spożywczych, w tym słodczy. W Polsce dużą rolę odgrywa również produkcja metali i wyrobów metalowych oraz wydobywanie węgla⁸.

4) Kontakty handlowe

Wymiana handlowa między Polską a Azerbejdżanem jest ograniczona. Do Polski w 2020 r. importowano z Azerbejdżanu dobra o wartości zaledwie 5,16 miliona dolarów, zaś do Azerbejdżanu z Polski o wartości 125 milionów dolarów.

Azerbejdżan kupuje głównie polskie maszyny (turbiny gazowe, maszyny rolnicze, urządzenia nadawcze), chemię (głównie leki, środki kosmetyczne i stomatologiczne), wyroby metalowe (głównie do golenia) oraz produkty rolne. Polska z kolei importuje warzywa i owoce (głównie orzechy i pomidory), glinę, opakowania i drewniane skrzynie⁹.

Tak ograniczona wymiana może budzić zastanowienie, gdyż kraje Unii Europejskiej są bardzo istotnymi partnerami handlowymi Azerbejdżanu. Jednocześnie oznacza to, że kierunek ten cechuje się bardzo dużym potencjałem rozwoju, na którym skorzystać mogą oba państwa.

⁵ [https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(nominal\)](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(nominal)), (dostęp na dzień 08.01.2023 r.).

⁶ [https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(PPP\)_per_capita](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(PPP)_per_capita), (dostęp na dzień 08.01.2023 r.).

⁷ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/15497496/3-01122022-AP-EN.pdf/eaaa1272-82e4-2456-ed30-e6f29f801bd8>, (dostęp na dzień 08.01.2023 r.).

⁸ <https://zpe.gov.pl/a/gospodarka-polski-podsumowanie/DJBu33w2F>, (dostęp na dzień 08.01.2023 r.).

⁹ <https://oec.world/en/profile/country/aze> ; <https://oec.world/en/profile/country/pol>, (dostęp na dzień 08.01.2023 r.).

3. Relacje Azerbejdżanu i Polski

Potencjał rozwoju wymiany gospodarczej dostrzegany jest również przez władze Azerbejdżanu i Polski. Władze obu krajów podpisały 30 marca 2005 r. umowę między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Azerbejdżanu o współpracy gospodarczej. Na mocy tej umowy powstała Polsko-Azerbejdżańska Międzyrządowa Komisja ds. Współpracy Gospodarczej. Na posiedzeniach Komisji poruszano dotychczas kwestie współpracy między innymi w sektorze ropy i gazu, w dziedzinie rolnictwa, transportu, finansowo-bankowej, ochrony środowiska.

Oba państwa podpisały też w 1997 r. Konwencję między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Azerbejdżańskiej w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i majątku.

Azerbejdżan został włączony także do programu „Poland. Business Harbour” skierowanego do specjalistów z branży IT poszukujących zatrudnienia w Polsce (obecnie program ten nie jest skierowany wyłącznie do wybranych państw, choć oczywiście wciąż jego beneficjentem jest Azerbejdżan).

Stworzeniu dobrych warunków do inwestycji oraz ochronie praw inwestorów służyć ma z kolei „Porozumienie w sprawie współpracy dwustronnej pomiędzy Komisją Nadzoru Finansowego oraz Państwową Komisją Papierów Wartościowych Republiki Azerbejdżanu”.

Polska wspólnie z Litwą oferuje także „współpracę bliźniaczą” (twinning) dla Azerbejdżanu w ramach programu „Increasing Road Safety in Azerbaijan”. Głównym celem programów współpracy bliźniaczej będących inicjatywą Komisji Europejskiej jest wspieranie instytucji publicznych oraz przyczynianie się do rozwoju nowoczesnej administracji¹⁰.

Niezwykle ważne dla wzajemnych relacji są także polskie misje gospodarcze do Azerbejdżanu, a szczególnie inicjatywa „Forum Biznesowego Azerbejdżan-Polska”. W czasie spotkania w tej formule w 2019 r. podpisano ważne porozumienia pomiędzy:

- PARP a Agencją Rozwoju Małego i Średniego Biznesu AZ;
- PAIH a regionalnymi partnerami (Azerbaijan Investment Company; National Confederation of Entrepreneurs (Employers’) Organizations of the Republic of Azerbaijan;
- polskimi i azerskimi firmami¹¹.

W 2022 r. w trakcie Forum doszło do podpisania porozumienia (Memorandum of Understanding) pomiędzy PAIH a Azerbejdżańską Agencją Promocji Eksportu i Inwestycji (AZPROMO). Jego celem jest współpraca na rzecz dalszej intensyfikacji relacji gospodarczych między Polską a Azerbejdżanem¹².

W misjach gospodarczych poza przedstawicielami władz uczestniczą także przedsiębiorcy mający możliwość nawiązać wzajemne relacje oraz poznać warunki inwestycyjne istniejące w Azerbejdżanie.

¹⁰ <https://www.cupt.gov.pl/aktualnosc/wspolpraca-miedzynarodowa/wspolpraca-blizniacza-twinning-dla-azerbejdzanu>, (dostęp na dzień 08.01.2023 r.).

¹¹ <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/blizsza-wspolpraca-handlowa-miedzy-polska-a-azerbejdzanem>, (dostęp na dzień 08.01.2023 r.).

¹² https://www.paih.gov.pl/20221021/misja_gospodarcza_do_azerbejdzanu, (dostęp na dzień 08.01.2023 r.).

4. Perspektywy dalszej współpracy

Biorąc pod uwagę wskazane próby intensyfikacji relacji gospodarczych między Polską a Azerbejdżanem oraz fakt, że oba kraje są niezwykle istotnymi podmiotami gospodarczymi (nie tylko w swoim regionie) dziwić może fakt tak niskiej wymiany handlowej. Poszukując odpowiedzi na pytanie o przyczyny takiego stanu rzeczy, badacze wskazują, że „Odpowiedzi należy szukać w konglomeracie problemów, na który składają się zmienna koniunktura gospodarcza, odległość geograficzna i wynikające z niej trudności transportowo-komunikacyjne, niewielkie doświadczenia we współpracy, nieznajomość rynku partnera oraz niepewne warunki inwestycyjne, na które napotykają potencjalni eksporterzy lub inwestorzy zainteresowani Azerbejdżanem [...]”¹³. Również wskazówki dla przedsiębiorców, które publikowane są przy udziale Ministerstwa Spraw Zagranicznych, mogą zniechęcać do inwestycji – „Nie rekomendujemy działalności inwestycyjnej, chyba że polski podmiot ma zaufanie do miejscowego partnera”¹⁴. Pomimo tych trudności nie sposób nie dostrzec szansy dla obu krajów, jaką nieść może zwiększenie kontaktów handlowych. Przedsiębiorcy z Azerbejdżanu pokazują, że są w stanie być zaufanymi partnerami nie tylko dla firm z Turcji, ale także z krajów UE. Wszakże największym partnerem handlowym tego kraju są Włochy. Pokazuje to, że można prowadzić udane przedsięwzięcia z azerskim biznesem.

PAIH wskazuje, że Azerbejdżan może być doskonałym kierunkiem do inwestycji polskiego biznesu, szczególnie w sektorach

budowlanym, transportowym, rolno-spożywczym, farmaceutycznym i medycznym, czy gospodarki odpadami¹⁵. Istotnie dane dotyczące wymiany handlowej wskazują, że właśnie w tych branżach występują największe relacje handlowe, a gospodarka azerska intensywnie rozwija się w tych sektorach. Będą one kluczowe dla przyszłości tego kraju, gdyż będzie on musiał w perspektywie najbliższych lat rozwijać również inne gałęzie gospodarki niż kluczowe obecnie wydobycie ropy naftowej, gazu.

Z pewnością dla gospodarki azerskiej cenne mogą okazać się dostawy nowoczesnego sprzętu rolniczego oraz wymiana know-how w tym zakresie. Rolnictwo jest bowiem, drugim po przemyśle naftowym, ważnym sektorem gospodarki tego kraju. Eksport produktów rolnych zapewnia Azerbejdżanowi istotne wpływy, a rolnictwo zaspokaja większość zapotrzebowania na rodzimym rynku. Szansy na obecność na azerskim rynku upatrywać powinni także polscy producenci innych niż rolnicze maszyn, szczególnie związanych z przemysłem naftowym i gazowym, chemii oraz części samochodowych. Te bowiem są masowo wchłaniane przez gospodarkę azerską. Niestety, o ile największym partnerem handlowym Azerbejdżanu w eksporcie dóbr są państwa europejskie, szczególnie Włochy, to Azerbejdżan najwięcej dóbr (według stanu na 2020 r.) kupuje z Turcji (18,9 proc.), Rosji (18,9 proc.) i Chin (8,72 proc.)¹⁶.

Kolejny obszar, w którym korzystna mogłaby być współpraca obu państw, to transfor-

¹³ A. Szczepańska-Dudziak, *Dyplomacja gospodarcza Polski w relacjach z Azerbejdżanem w latach 2006–2015*, Sprawy Międzynarodowe 2019, nr 2.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ https://www.paih.gov.pl/20221021/misja_gospodarcza_do_azerbejdzanu, (dostęp na dzień 08.01.2023 r.).

¹⁶ <https://oec.world/en/profile/country/aze?yearlyTradeFlowSelector=flow>, (dostęp na dzień 08.01.2023 r.).

macja energetyczna. Polska już obecnie rozwija dostawy energii z alternatywnych źródeł, a w najbliższych latach te działania będą musiały być znacznie wzmożone. W pewnej perspektywie czasowej takie kroki będzie musiał poczynić także Azerbejdżan, a doświadczenia Polski w tym zakresie mogą okazać się bardzo cenne dla tamtejszego rynku.

Z całą pewnością Polska może być także dostawcą usług IT i technologii dla azerskiej gospodarki. Polska jest bowiem nie tylko dużym producentem urządzeń elektronicznych, ale także krajem, w którym intensywnie rozwija się rynek usług IT i branża z sektora wysokich technologii.

Biorąc pod uwagę obecne potrzeby Polski w zakresie bezpieczeństwa energetycznego i dywersyfikacji dostaw surowców energetycznych, Azerbejdżan może być dla Polski ważnym partnerem na tym właśnie polu. Od lat istnieje koncepcja dostaw azerskiej ropy do Polski poprzez rurociąg Baku–Supsa–Odessa–Brody–Gdańsk. W literaturze stawiano zarzuty pod względem niewykorzystania potencjału, jaki niesie budowa rurociągu już 2014 r.¹⁷. Co istotne, realizacja tego projektu nie jest nierealna. Jak wskazują specjaliści, wiąże się ona przede wszystkim z budową odcinka łączącego ukraińskie miasto Brody z polskim Adamowem (około

400 km)¹⁸. Inwestycja ta może zasilać moce wytwórcze największego w Europie Środkowej koncernu paliwowego – ORLEN, który w swoich rafineriach jest w stanie przerabiać azerską ropę. Byłaby to szansa nie tylko na całkowitą niezależność od rosyjskiego surowca, ale także na stworzenie alternatywy dla saudyjskich dostaw. Niemniej jednak inwestycja ta może być utrudniona do czasu zakończenia napaści Rosji na Ukrainę. Z całą pewnością bogactwo zasobów naturalnych Azerbejdżanu pomogłoby Polsce w obniżeniu kosztów pozyskiwania ropy. Od czasu rosyjskiej agresji w lutym 2022 r. rynki wykazują dużą niestabilność, która przekłada się na ceny. Dotychczas Polska mogła kupować ropę z Rosji, jednak sytuacja geopolityczna pokazuje, jak wielkim niebezpieczeństwem jest zależność od Moskwy. Jak wskazują dane Polskiej Organizacji Przemysłu i Handlu Naftowego (POPIHN) 60,9 proc. dostaw ropy do Polski pochodziła właśnie z Rosji¹⁹. Tymczasem inwestycja w budowę rurociągu łączącego Azerbejdżan z Polską może być stosunkowo prosta i tania, a jednocześnie byłaby gwarantem handlu z partnerem o podobnych doświadczeniach historycznych, będącym państwem stabilnym politycznie i gospodarczo. Polska posiada już doświadczenia w podobnych i większych projektach. Dla przykładu w 2022 r. ukończono realizację inwestycji gazociągu „Baltic Pipe”, który umożliwi import norweskiego gazu.

¹⁷ K. Gomółka, *Wymiana handlowa Polski z Armenią, Azerbejdżanem i Gruzją*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, nr 838 Acta Politica Nr 29, 2014 r.

¹⁸ <https://biznesalert.pl/niewiadomski-czas-dokonczy-czas-budowe-ropociagu-odessa-brody-plock-felieton>, (dostęp na dzień 08.01.2023 r.).

¹⁹ <https://konkret24.tvn24.pl/polska/kupujemy-caly-czas-rosyjska-ropo-tak-nie-mniej-niz-przed-rokiem-6157680>, (dostęp na dzień 08.01.2023 r.).

5. Podsumowanie

Od wielu lat mówi się o konieczności wzmocnienia relacji gospodarczych między Polską a Azerbejdżanem. Polska jest jedną z największych gospodarek europejskich i z pewnością posiada duży potencjał do budowania swojej obecności w regionie Morza Kaspijskiego. Gospodarka Azerbejdżanu potrzebuje z kolei inwestycji dla dalszego rozwoju.

Jednocześnie Azerbejdżan jest niezwykle zasobny w surowce naturalne, szczególnie w ropę naftową, co może być szansą dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego Polski. Od lat istnieją koncepcje korzystania z azerskich zasobów, które warto odświeżyć i wprowadzić w życie.

Najważniejsze jednak jest budowanie wzajemnego zaufania i dobrych relacji między polskim a azerskim biznesem. Wymiana handlowa między naszymi krajami jest obecnie bardzo mała, a to wbrew pozorom może okazać się dużą szansą dla firm, które zdecydują się na realizację inwestycji jako pierwsze. Mogą one bowiem uzyskać przewagę konkurencyjną, jaką posiadają pionierzy w handlu. Być może wystarczy drobny, pozytywny impuls, aby biznes polski i azerski połączył siły, co może przynieść skokowy wzrost wartości obrotów handlowych.

POLSKO-AZERBEJDŹAŃSKIE STOSUNKI GOSPODARCZE: WYZWANIA I MOŻLIWOŚCI

Vasif Huseynov

1. Wstęp

Azerbejdżan i Polska rozwinęły silne stosunki dwustronne w różnych sferach na przestrzeni lat, odkąd oba kraje uwolniły się spod kontroli Związku Radzieckiego na początku lat 90. XX wieku. Wspólna deklaracja o strategicznym partnerstwie i współpracy gospodarczej podpisana przez prezydenta Azerbejdżanu Ilhama Alijewa i prezydenta Polski Andrzeja Dudę w 2017 roku stanowiła krytyczną aktualizację stosunków dwustronnych i stworzyła podstawy do głębszej współpracy między stronami we wszystkich obszarach, w tym w gospodarce. Według wspólnej oceny stron do najbardziej obiecujących obszarów współpracy polsko-azer-

bejdżańskiej należą: infrastruktura i logistyka, budownictwo, rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze, branża farmaceutyczna, hydroenergetyka i nowe technologie. Oba kraje zrealizowały do tej pory stosunkowo niewielką część gigantycznego potencjału, który posiadają we wzajemnych stosunkach gospodarczych, ale inicjatywy ostatnich lat pokazują, że istnieje silna wola polityczna, aby wykorzystać osiągnięcia poprzednich lat. W tej części omówiony zostanie potencjał większej współpracy gospodarczej obu krajów, wyzwania i szanse z tym związane, ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki Azerbejdżanu.

2. Potencjał do większej współpracy gospodarczej

27 czerwca 2017 roku Prezydent RP Andrzej Duda w trakcie wizyty prezydenta Azerbejdżanu Ilhama Alijewa w Polsce, potwierdzając gotowość swojego kraju do pogłębiania relacji z Azerbejdżanem i uznając wyzwania w tym zakresie, stwierdził, że „potencjał w relacjach gospodarczych między Polską a Azerbejdżanem wciąż czeka na wykorzystanie”. Podczas tej wizyty strony podjęły szereg ważnych inicjatyw, które otworzyły nowy rozdział w ich relacjach oraz dostarczyły niezbędnych instrumentów do przezwyciężenia istniejących problemów i niedociągnięć. Wspólna deklaracja o partnerstwie strategicznym i współpracy gospodarczej określiła główne kierunki i założenia na przyszłość.

Postęp osiągnięty w rozwoju gospodarczym Azerbejdżanu stworzył dobre podstawy

dla powiązań gospodarczych tego kraju z partnerami, w tym z Polską. Gospodarka Azerbejdżanu od 2005 r. wykazuje stałą tendencję wzrostową. Zyskała ona pozycję strategicznego hubu transportowego pomiędzy Europą a Azją. W latach 2004–2021 gospodarka wzrosła 6,3 razy. W tym samym okresie strategiczne rezerwy walutowe wzrosły 28,4 razy.

W skali globalnej Azerbejdżan stał się strategicznym uczestnikiem światowego bezpieczeństwa energetycznego, dysponującym stabilną i zrównoważoną gospodarką wspartą znacznymi zasobami finansowymi oraz silną pozycją geopolityczną i geoeconomiczną. Naród ten konsekwentnie napędza współpracę międzynarodową i regionalną, umożliwiając realizację wielu udanych projektów na skalę światową.

Coraz silniejsza pozycja ekonomiczna i międzynarodowe uznanie umożliwiły Azerbejdżanowi uruchomienie szeregu projektów na dużą skalę, które mogą przekształcić gospodarkę Południowego Kaukazu i sąsiednich regionów. Dzięki udanej realizacji tych projektów, Azerbejdżan skutecznie stał się „globalnym graczem” wspierającym wizję rozwoju regionu, wywierając pozytywny wpływ na gospodarkę światową.

Położony na przecięciu korytarzy transportowych północ i południe oraz wschód i zachód, Azerbejdżan jest obecnie uznawany za ważne centrum transportowe i logistyczne w regionie. Międzynarodowe

korytarze transportowe wschód i zachód, północ i południe oraz południowy-zachód, przechodzące przez terytorium naszego kraju, są bardzo dogodne pod względem odległości i czasu dla transportu towarów. Nowo wybudowane autostrady i linie kolejowe, międzynarodowe porty lotnicze i pozostałe obiekty infrastruktury, kolej Baku-Tbilisi-Kars, Międzynarodowy Morski Port Handlowy w Baku, największa flota handlowa Azerbejdżanu na Morzu Kaspijskim, nowoczesna stocznia i drogi spełniające współczesne standardy dodatkowo rozszerzają możliwości tych korytarzy transportowych. Na tle tych możliwości znacznie wzrosła wielkość ładunków tranzytowych.

3. Wyzwania i możliwości

Jednym z głównych wyzwań w tej dziedzinie jest uzależnienie gospodarki Azerbejdżanu od sektora ropy i gazu. Sektor naftowy generuje ponad 40 proc. PKB i prawie 70 proc. dochodów budżetowych, a ponad połowa bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIŻ) jest lokowana w sektorze wydobywczym. Rząd Azerbejdżanu przez lata podejmował różne inicjatywy mające na celu zminimalizowanie tej zależności i rozwój pozanaftowej gałęzi gospodarki. Udało się osiągnąć pewne sukcesy w tym zakresie. Na przykład eksport Azerbejdżanu poza ropą naftową i gazem osiągnął 3 miliardy dolarów w okresie styczeń-grudzień 2022 roku. Eksport nienaftowo-gazowy wyniósł w 2022 roku 2,99 miliardów dolarów, czyli o 10,3 procent więcej niż w 2021 roku – podaje Agencja Promocji Eksportu i Inwestycji Azerbejdżanu (AZPROMO). Dlatego stwarza to również szansę na współpracę gospodarczą między Polską a Azerbejdżanem.

Azerbejdżan podejmuje różne inicjatywy mające na celu rozwój obszarów gospo-

darczych niezwiązanych z sektorem ropy i gazu, gdzie Polska jawi się jako wartościowy partner. Polska Agencja Inwestycji i Handlu (PAIH) podaje, że oba kraje rozważają współpracę szczególnie w zakresie budownictwa, transportu, branży rolno-spożywczej, farmaceutycznej i medycznej czy gospodarowania odpadami. Polsko-Azerbejdżańskie Forum Biznesu oraz rozmowy B2B prowadzone pomiędzy oboma krajami i często z udziałem przywódców państw otwierają nowe perspektywy w tym zakresie.

1) Położenie Azerbejdżanu na kluczowym odcinku Korytarza Środkowego stwarza możliwości lepszego połączenia z partnerami w Azji i Europie

W związku z dążeniem do ominięcia Rosji w transporcie między Europą a Azją, dla Unii Europejskiej bardzo ważne jest rozwijanie połączeń z Kaukazem Południowym i Azją Centralną. W tym kontekście warto wspomnieć, że UE stała się aktywnym inwestorem

w projekty wzdłuż Korytarza Środkowego. W niedawnym badaniu przeprowadzonym przez Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju (EBOR) stwierdzono, że w celu modernizacji infrastruktury wzdłuż tego korytarza i zwiększenia jej możliwości konieczne są natychmiastowe inwestycje w wysokości 3,5 miliarda euro.

Kraje uczestniczące w projekcie podjęły w 2022 roku szereg inicjatyw mających na celu zwiększenie przepustowości korytarza i sprostanie wyzwaniom związanym z ograniczoną przepustowością portów, opóźnieniami transgranicznymi i kosztami transportu. 5 lipca pomiędzy Turcją, Bułgarią, Serbią i Węgrami została powołana czterostronna rada koordynacyjna do spraw wspólnych inwestycji i poprawy zdolności przeładunkowych oraz infrastruktury, która będzie miała kluczowe znaczenie dla optymalizacji odcinka szlaku przebiegającego przez południową Europę. 25 listopada ministrowie spraw zagranicznych i transportu Azerbejdżanu, Kazachstanu i Turcji podpisali „Mapę drogową na lata 2022–2027” dla rozwoju i funkcjonowania Korytarza Środkowego. Na początku grudnia pierwszy pociąg towarowy z Uzbekistanu dotarł do Morza Czarnego,

przejeżdżając przez Morze Kaspijskie i Kaukaz Południowy, otwierając nowy rozdział w połączeniach regionalnych. Utrzymując tempo, na początku 2023 r. Azerbejdżan i Uzbekistan uruchomiły pierwsze aplikacje elektronicznego pojedynczego zezwolenia tranzytowego na transport (eTIR), które ma służyć dalszej optymalizacji korytarza.

Podczas wizyty w Baku w 2019 roku prezydent Duda zwrócił szczególną uwagę na możliwości, jakie korytarze transportowe obiecują relacjom azerbejdżańsko-polskim, stwierdzając, że „zwłaszcza na północy i południu, na zachodzie i wschodzie powinny wzrosnąć operacje transportu multimodalnego między Europą a Azją. Chciałbym zauważyć, że Polska jest również zainteresowana udziałem w trans-kaspijskich korytarzach transportowych. Chcielibyśmy również dalej rozwijać połączenia w południowo-zachodniej części Europy”.

W celu optymalizacji potencjału tranzytowego i atrakcyjności kraju, Azerbejdżan przeprowadził szereg reform. W tym celu utworzono Agencję Rozwoju Stref Ekonomicznych (EZDA) przy Ministerstwie Gospodarki, która jest organem zarządzającym

strefami ekonomicznymi, w tym parkami przemysłowymi i rolniczymi, strefami przemysłowymi dla MŚP, upoważnionym do promocji inwestycji poprzez korzystne systemy, infrastrukturę i zachęty dla inwestorów. EZDA wspiera mieszkańców stref ekonomicznych w zakresie różnych procedur rządowych poprzez system „One-Stop Shop” w celu ułatwienia działalności inwestorów. Ponadto EZDA dostarcza mieszkańcom nowoczesną i rozbudowaną infrastrukturę w strefach ekonomicznych zgodnie z zasadą „Plug & Play”. Budowa nowoczesnej infrastruktury jest dotowana przez państwo, co z kolei pozwala przedsiębiorcom bardziej skupić się na inwestowaniu w projekt.

Innym istotnym elementem wsparcia rządowego dla rezydentów parków przemysłowych są zachęty podatkowe i celne. Rezydenci parków przemysłowych są zwolnieni z podatku dochodowego od osób prawnych, podatku od nieruchomości, podatku gruntowego, podatku VAT na importowane maszyny i urządzenia przez 10 lat oraz z ceł na importowane maszyny i urządzenia przez 7 lat.

Jednym z ważniejszych kroków w celu pobudzenia środowiska biznesowego w kraju było ustanowienie Wolnej Strefy Ekonomicznej Alat (AFEZ). Jedną z kluczowych zalet AFEZ jest brak jakiegokolwiek podatku dla przedsiębiorstw w AFEZ. Biznes zakwalifikowany w AFEZ nie jest zobowiązany do płacenia podatku od towarów i usług, podatku u źródła ani żadnych innych podatków od przedsiębiorstw. Przepisy AFEZ zwalniają zagraniczny wykwalifikowany personel z podatku dochodowego od osób fizycznych, płatności z tytułu ubezpieczeń społecznych oraz innych podobnych podatków i płatności. Ma to na celu zmniejszenie kosztów inwestora jak również przyciągnięcie zagranicznego wykwalifikowanego personelu. Nie ma ograniczeń dotyczących zagranicznej własności podmiotów prawnych AFEZ. Zagraniczna jednostka dominująca może

posiadać 100 proc. udziałów w podmiocie prawnym AFEZ. Zagraniczna firma może z powodzeniem prowadzić działalność gospodarczą bez wymogu posiadania lokalnego partnera.

2) Wyzwolenie terytoriów wcześniej okupowanych przez Armenię w 2020 roku stworzyło ogromne możliwości gospodarcze dla Azerbejdżanu i jego międzynarodowego partnera

Wyzwolone terytoria Azerbejdżanu posiadają bogate i różnorodne złoża surowców mineralnych takich jak złoto, miedź, rtęć, chromit i ołów-cynk oraz posiadają duży potencjał rolniczy i turystyczny. Obszar ten przyciąga uwagę międzynarodowych firm również ze względu na fakt, że całe miasta i wsie wymagają odbudowy, ponieważ Armenia zniszczyła wszystkie budynki i infrastrukturę w okresie, gdy obszar ten znajdował się pod kontrolą Erywanii.

Odbudowa i rozwój terytoriów wyzwolonych obejmuje stworzenie korzystnego otoczenia biznesowego dla ożywienia gospodarczego i pobudzenia aktywności gospodarczej w sektorze realnym, a także wdrożenie środków wzmacniających specjalizację regionalną w regionie. Stworzenie konkurencyjnej i zrównoważonej gospodarki, rozwój partnerstwa publiczno-prywatnego w tej dziedzinie oraz zastosowanie niezbędnych zachęt otworzyło przed przedsiębiorstwami nowe perspektywy wzrostu i możliwości.

Realizując cel reintegracji terytoriów z krajem i gospodarką regionalną, bardzo ważne jest zbudowanie nowoczesnej infrastruktury transportu drogowego w obrębie terytorium oraz pomiędzy terytorium a innymi regionami. Jednym z głównych celów w odbudowie obszarów wyzwolonych jest budowa wysokiej jakości infrastruktury energetycznej i jak najbardziej efektywne wykorzystanie potencjału energetycznego regionu.

W ramach zakończenia procesu formowania zrównoważonego systemu dostaw energii i tworzenia strefy zielonej energii, w różnych potencjalnych obszarach powstaną nowe elektrownie wykorzystujące energię odnawialną. Biorąc pod uwagę potencjał i warunki geograficzne terytoriów wyzwolonych, za nowe „motory” gospodarki można uznać przemysł wydobywczy w regionie Kalbajar, przemysł przetwórczy w regionie Agdam, przemysł kulturalny i turystyczny w Szuszy, handel i usługi logistyczne w regionie Jabrayil, rolnictwo w regionie Gubadli, Zangilan, Lachin, Fuzuli i Khojavend. Ożywienie przemysłu wydobywczego, które będzie oparte na korzystnym wykorzystaniu szerokiego zakresu zasobów naturalnych oraz wykorzystanie możliwości partnerstwa międzynarodowego oparte go na wzajemnych korzyściach to główne wektory ożywienia gospodarczego na tych obszarach.

Budowa i eksploatacja elektrowni wodnych na takich rzekach jak: Tatarchay, Lev, Takagaya, Agchay, Garakhan, Maidanchay, Mikan, Khojatsu, Zabuh w okręgach administracyjnych Kelbajar i Lachin mają atrakcyjne szanse na zwiększenie możliwości efektywnej realizacji projektów w tym obszarze. Powyższe projekty obejmujące około 27 elektrowni wodnych, będą miały możliwości inwestycyjne w różnych formach wsparcia i preferencji.

Unia Europejska i Azerbejdżan wyraziły również zainteresowanie promowaniem współpracy w dziedzinie energii odnawialnej i łączności oprócz eksportu azerskiej ropy naftowej i gazu ziemnego na rynek europejski. Terytoria azerskie wyzwolone spod okupacji ormiańskiej w 2020 roku znacznie zwiększyły potencjał Azerbejdżanu w zakresie energii odnawialnej. Dla prezydenta Alijewa „na wyzwolonych terenach Karabachu i Wschodniego Zangazuru potencjał elektrowni słonecznych i wiatrowych wynosi 9 200 megawatów, a potencjał wia-

tru na Morzu Kaspijskim – 157 gigawatów”. W tym celu strony podpisały 17 grudnia 2022 r. w Bukareszcie „Porozumienie o strategicznym partnerstwie w dziedzinie zielonej energii”, które otworzyło nowy rozdział w stosunkach UE–Azerbejdżan, przewidując eksport azerskiej energii elektrycznej do UE za pomocą podwodnego kabla pod Morzem Czarnym. Kabel ten ma połączyć Azerbejdżan z Węgrami przez Gruzję i Rumunię oraz stworzyć strukturę, z której skorzystają również Ukraina i Mołdawia – dwa kraje regionu, które stoją przed poważnymi wyzwaniami w dziedzinie energii ze względu na obecną sytuację z Rosją. Można rozważyć zaangażowanie polskich firm w produkcję energii odnawialnej w Azerbejdżanie, gdyż zapowiada się to korzystnie dla obu stron.

Wszystko to stwarza możliwości zaangażowania dla polskich firm w tych obszarach i buduje partnerstwo z azerskimi odpowiednikami. Wysoki poziom stosunków politycznych między oboma krajami oraz wzajemne wsparcie dla integralności terytorialnej tworzą ważną podstawę dla tego partnerstwa.

3) Turystyka jest kolejnym obszarem, który może przyczynić się do rozwoju stosunków między tymi dwoma krajami

Prezydent Alijew podczas wizyty prezydenta Dudy w Baku w 2019 roku zwrócił uwagę na tę dziedzinę, stwierdzając, że „w ostatnich latach rozwój turystyki w Azerbejdżanie stał się powszechny. Polscy obywatele mogą przyjeżdżać do naszego kraju na podstawie uproszczonego systemu wizowego. Uważam, że powinny odbywać się wzajemne prezentacje. To znaczy, że nasze narody powinny się bliżej poznać, aby turystyka rozwijała się szybciej”. Bezpośrednie loty uruchomione między oboma krajami w 2022 roku zintensyfikowały wzajemne wizyty i stworzyły podstawy także dla wzajemnych inwestycji i innych inicjatyw gospodarczych.

4. Podsumownie

Obie strony zgadzają się, że dotychczasowy poziom obrotów handlowych między Polską a Azerbejdżanem (111 mln 32 tys. dolarów w 2021 roku) nie odzwierciedla rzeczywistego potencjału współpracy gospodarczej obu krajów. Przywódcy obu krajów wykazali silną wolę polityczną i zainteresowanie promowaniem więzi gospodarczych między ich krajami, odkrywając nowe obszary współpracy i podejmując różne inicjatywy. Wspólna deklaracja o strategicznym partnerstwie i współpracy gospodarczej podpisana przez prezydenta Azerbejdżanu Ilhama Alijewa i prezydenta Polski Andrzeja Dudę w 2017 roku ma ogromne znaczenie w tym kierunku, ponieważ dokument ten zwiększył charakter ich relacji i otworzył nowe horyzonty dla ich współpracy. Wzrost gospodarczy, jaki Azerbejdżan osiągnął w ostatnich latach oraz reformy, jakie kraj przeprowadził w celu stworzenia lepszego środowiska biznesowego i przyciągnięcia

bezpośrednich inwestycji zagranicznych, stworzyły korzystne podstawy dla tej inicjatywy. Istotną szansę w tym obszarze stwarza również fakt, że Azerbejdżan jest ważnym hubem tranzytowym dla transportu między Europą a Azją. Zainteresowanie Polski optymalizacją Korytarza Środkowego oraz wysiłki podejmowane przez Azerbejdżan w celu zwiększenia potencjału i przepustowości tego szlaku transportowego będą stanowiły wartość dodaną dla relacji Azerbejdżan-Polska. Ponadto terytoria Azerbejdżanu wyzwolone spod okupacji ormiańskiej w 2020 roku oferują nowe obszary partnerstwa gospodarczego dla tych relacji. Polskie firmy mogą zaangażować się w przemysł wydobywczy, prace budowlane, rolnictwo i produkcję energii odnawialnej na tych terenach, co było możliwe dzięki przyjaźni i solidarności, jaką oba kraje osiągnęły w sferze politycznej i dyplomatycznej.

**Autorka składu:
Anna Śleszyńska**

Zdjęcia: Canva.com

**Użyto czcionek:
Poppins, Staatliches, Intro Rust**

**Warsaw Enterprise Institute
Al. Jerozolimskie 30/7
00-024 Warszawa**